

Ako netko pita: ja bih htio napredovati u moralnom životu; gdje moram započeti? - onda bi se dobro odgovorilo: Gdje hoćeš. Možeš početi pogreškom koje si svjestan u profesionalnom životu. Možeš to učiniti kod zahtjeva zajednice, obitelji, prijateljstva gdje si ustanovio neki promašaj. Ili ti si doznao gdje te muči neka strast, pa pokušati s njom obračunati. Na kraju radi se samo o tome da to pošteno misliš i da se nekako odlučno prihvatiš posla, onda će jedno utjecati na drugo. Jer život je čovjekova cjelina; ako on odlučno prihvati na jednom mjestu, to budi njegovu svijest i jača njegovu moralnu snagu na drugom upravo kao što se i pogreška na jednom mjestu života zapaža posvuda.

Ako bi pak isti pitalac tjerao dalje: Što tvori uvjet za svako moralno nastojanje ako ono želi biti djelotvorno, krivo ispraviti, zakržljalo ojačati, djelomično izravnati?, - onda bi mu se, mislim, moralo odgovoriti: To je prihvaćanje onoga što jest; prihvaćanje stvarnosti; tvoje vlastite, stvarnosti ljudi oko tebe, stvarnosti vremena u kojem živiš.

Možda to zvuči nekako teoretski, ali nije samo ispravno nego i vrijedno posebne pažnje svakoga koji se pošteno trudi; jer nije sasvim jasno samo po sebi da mi ono što jest prihvaćamo i na nutarnji način spremnošću svoga srca.

Sad bi se moglo opet prigovoriti i reći: Pa to su ishitrene stvari. Što jest, to jest, bilo da se to "prihvaća" ili ne. Bez obzira na to da je takvo osvjetloćenje veoma ugodno i mora voditi k pasivnosti. Zato želimo odmah razjasniti da se tu ne radi o nekoj slaboj pasivnosti ("pusti neka se dogodi"...), nego o tome da se istina vidi i da se prema njoj postavi - naravno, smiono i da se na njoj poradi, i ako je potrebno, da se za nju bori.

To najprije (također) je zbilja ljudski. Životinja je bez daljnje sama sa sobom načistu. Recimo ispravnije: Za nju uopće ne postoji to pitanje. Ona jest, kakva jest, uklopljena u svoj okoliš i prema njemu se otvara. Odatle onaj dojam "prirodnosti" koji ona na nas vrši: da je ona potpuno takva kakva mora biti po svojoj biti i okolnim uvjetima.

S čovjekom je to drukčije. On se ne otvara u tome što on jest i što je oko njega. On se može distancirati od samog sebe i o sebi razmišljati; može suditi sama sebe; može i dalje od onoga što on jest poželjeti što bi on htio biti ili morao biti - pa on može fantazirati i o nemogućem. Tako nastaje napetost između biti i željeti koja može postati principom rasta, ukoliko taj nastojatelj ima u svojoj predodžbi sliku o samom sebi, koju on onda pokušava sustići s onim što on stvarno jest. Iz te napetosti može nastati zao razdor, bijeg od vlastite stvarnosti, umišljena egzistencija koja živi mimo danih mogućnosti i mimo prijetećih opasnosti.

Na to se mislilo kad je bilo rečeno da svako djelotvorno moralno nastojanje počinje time da ozbiljni pregalac prihvati život kakav on jest.

Pokušajmo shvatiti što znači to prihvaćanje time da sebi točnije posvijestimo, što je to što tu prihvaćamo.

To sam prije svega ja sam. Jer je nisam čovjek u općenitom smislu nego ovaj određen, imam ovaj karakter, a ne drugi, ovaj temperament među različitim koji postoje; ove snage i slabosti, ove mogućnosti i granice. To moram prihvatiti i sebe na to postaviti kao na prvu bazu svoga života. To nije, još jednom recimo, skroz razumljivo samo po sebi. Ipak postoji - a to baca kričavo svjetlo na prolaznost našega života - dosada vlastitog života, protest protiv sama sebe. Opet moramo na to misliti da čovjek nije zatvoren u sama sebe kao životinja, nego on može iskočiti iz sebe. On može o tom razmišljati, kakav bi on rado bio - i kako poneki više živi u oblacima nego u svijesti svoje stvarnosti. Mi i poznajemo ono čudno ponašanje po čemu čovjek iz onoga što jest može ispuznuti: odjeća, maska, igra. Zar iz toga uzaludno a ipak uporno ne govori želja da se postane drukčijim nego što zbilja jest? I tako se stvara zapovijed stroga i ne lako ispunjiva da se zbilja želi postati takav kakav netko jest- uvjeren da iza toga ne stoji sumorna potreba niti podmukli slučaj nego odredba od vječne Mudrosti.

Time je rečeno da ne moram prihvatiti samo snage koje imam nego i slabosti; ne samo mogućnosti nego i granice. Jer

tako je to s našim čudnim ljudskim bićem, da nas ono što nas nosi i opterećuje; a to što nam daje sigurnost, također i prijeti. Za svaku životnu priliku pripada pozitivno, ali i negativno, pa ne možeš izabrati.

Stekli smo veliku mudrost ako smo ovo naučili: da se u temeljima života ne može ništa birati, nego se mora prihvatiti cjelina. To ne znači da se sve mora pozdraviti; sve ostaviti kako jest, sasvim sigurno ne. Ja moram na sebi i svom životnom izgrađivanju raditi, oblikovati, poboljšavati - a prije svega reći DA onome što jest, inače će sve otići ukrivo.

Čovjeku kojemu ispravno radi razum, koji ima praktičan pogled, odlučnu ruku, zakaže najviše ono stvaralačko u fantaziji i ono lijepo u snovima, kako to pripada izvještačenoj darovitosti. Zato su njoj nametnuti tmurni trenuci praznine i klonulosti i poteškoća da se snađe u stvarnom svijetu i njegovim problemima. Tko ima jak osjećaj i uživa sreću života mora izdržati i njegove boli. Nitko ne može jedno htjeti zadržati a drugo odstraniti, nego mora, ako želi živjeti vjerno stvarnosti, reći DA cjelini vlastite životne prilike. Tko ima hladno srce i lako može odbaciti neugodnosti, taj ne zna ništa o velikim radostima života.

To opet ne znači da se mora nazvati dobrim ono što to nije. Zlo je zlo, opako je opako, a i odurno se mora nazvati odurnim. No svako nastojanje da se jedno razvija a drugo nadvlada počiva najprije na preduvjetu da se najprije prepozna što je to. Kako netko fantazira o sebi i zavarava se o onom što ipak jest. Ljuti se ako se upozori na neku pogrešku i čudi se ako nešto ode ukrivo. Početak je svakog nastojanja da se prizna nešto što jest; i pogreške. Tek kad pošteno prihvatim teret svojih pogrešaka, shvaćam ozbiljno, pa tek tada može početi rad na njihovu svladavanju.

Treba prihvatiti i životnu situaciju kakva je ona nekom namijenjena. Naravno, može se mnogo o njoj promijeniti, mnogo popraviti i prilagoditi vlastitim željama, tim više što su te želje odlučnije i ruka čvršća koja ih pokušava svladati - ali na koncu ostaje sklonost koja je izrasla prvih godina i određuje ono kasnije. Psiholozi kažu da su već s trećom i četvrtom godinom postavljene osnovne odrednice u djetetu. One ulaze u kasniji život kao utjecaji koje su vršili ljudi iz okruženja, socijalna grupa, grad i prirodni okoliš.

I povijesna epoha u kojoj živim u me je ušla i to nastavlja sve dalje: njezini događaji, njezina stanja, njezine mogućnosti i

ograda. Sve ja moram najprije prihvatiti prije nego mogu u tom mijenjati. Koliko je to bitno, jasno se vidi po držanju onih koji to ne rade, nego naprotiv nastoje izići iz vlastitog vremena: u prošlost, kao romantičar koji sadašnje smatra bez dražesti, a samo prošlo smatra lijepim, ili u budućnost, kao utopist koji navija za budućnost i u tom živi. Opet je to ono prihvaćanje stvarnoga što opravdava čestitost života.

Još jedanput korak dalje vodi to prihvaćanje sudbine. "Sudbina" nije slučaj. Ona ima neku dosljednost koja se jednom određuje izvanjski, u povezanosti događaja, ali i nutarnje, po naravi dotičnoga čovjeka.

U životu prosječno obdarenog čovjeka ne događaju se ni trijumfi ni katastrofe koje taj genijalac iskusi. Ekonomski i organizatorski nadarena čovjeka ne prekoračuju zbunjenosti koje tako lako prizemlje izvještačeno darovitog - isto tako malo kao što ovaj to upoznaje u uspjehu i porazu, što podobnik doživljava u stjecanju i korištenju moći. Tako narav svakog čovjeka u neku ruku tvori sito koje propušta određena iskustva, a druga zaustavlja. Još to što svakoga može pogoditi - kao grom koji u oluji udari u kuću - jest nešto različito, ako je čovjek komu pripada kuća onesviješteno zahvaćen tom nevoljom, ali je ipak samodiscipliniran i sposoban izdržati. Tako se u nekom smislu može reći da je tom pojedincu s njegovom darovitošću dosuđen neki prednacrt njegove sudbine. Ne određena potreba; tome se opire činjenica slobode, koja uvijek ponovno, u velikom i malom, suoblikuje životno događanje, ali jedan smjer, osnovni karakter, često vjerojatnost određenog događanja. Opet se dolazi na to da on prihvati svoju sudbinu - i onda odlučnije poradi na njezinu upravljanju i oblikovanju. Životom današnjeg čovjeka vlada predodžba, a ona je suprotnost straha koji mu se nalazi u žilcima: (vlada) misao da se može osigurati protiv opasnosti u porastu. Zbilja se može i u tom pogledu mnogo učiniti. Da spomenem samo jedno, može se izračunati, kolike su u jednom određenom zvanju vjerojatnosti duljine života, a koliko u drugom zvanju vjerojatnosti nesreće; tim više što su na raspolaganju računala kojih dosada nije bilo za svladavanje tih radova u obračunavanju takvih slučajeva. Ali prema samom životu čovjek se ne može osigurati; njega treba prihvatiti sa svim onim što ima u njemu od velikog i malog, od mogućnosti nezgode i sreće. Prihvatiti tu sudbinu znači na kraju prihvatiti samog sebe i stati za sebe. Ta misao našla je svoj pogansko-skeptički oblik u pojmu *amor*

fati (ljubav prema sudbini): iz prkosa rođenoj "ljubavi" prema vlastitoj sudbini; njezin vjernički oblik u prihvaćanju puta, koji je zacrtan od vlastite prirode, u pouzdanju, da se sve svodi na Božje određenje.

Dosljednost misli vodi još dalje: onamo, da se bol i nesreća ne samo odbiju ili ako se ne mogu otkloniti da se hrabro izdrže, nego da se prihvati njihova gorčina. Po svoj prilici naučili smo u Kristovoj školi da bismo to mogli, jer naša se narav drukčije ponaša. Ona protestira protiv boli, i protiv toga se najprije nema što prigovoriti, tim manje što postoji iz slabosti nastajuće potvrđivanje te boli, čak neka boležljiva strast za njom. No samo odbijanje gubi smisao koju bol ima u životu. Ispravno shvaćana i podnošena bol produbljuje život, čisti ga, dovodi čovjeka u jedinstvo sa samim sobom, jer se on sjedinjuje s božanskom voljom koja stoji iza svega događanja.

Da, sama bol može time postati lakšom. Ako je čovjek sapet teškom bolešću - bilo to tjelesne ili duševne naravi - pa mu uspije odbaciti taj otpor i predati se boli, onda je to nametnuto jedna pretvorba, a on osjeća duboku slobodu, slobodu u patnji.

Napokon nešto posljednje: To samoprihvatanje znači da se ja s time slažem što uopće postojim.

Ta tvrdnja čudno zvuči dok je netko dobro. Onda se upravo dobro živi u vlastitom životu i radu i dalje se ne misli. Ali dolaze i drugi trenuci nesreće, neuspjeha, dosade, tada se stvara pukotina između mene i mene samoga. Pa ja nisam stajao pred mogućnošću svoje vlastite egzistencije i nisam odlučivao da ja budem, nego sam ja pozvan u život. Proizašao sam iz života svojih roditelja, iz života predaka, iz prilike vremena. Događaj mi je rođenja govorio: Sad si tu. Sad se pak snalazi! U nekim trenucima može netko u nutrini pomisliti, koja je to milost da smiješ postojati, da možeš disati, osjećati, stvarati. A može biti i drukčije tako da nekome ta temeljna riječ o vlastitom životu ne zvuči kao "dopuštanje" nego kao "nametnutost". Kad snage popuste, stvari postanu teške, obveze pritiskuju; u vrijeme dugotrajne bolesti ili nevolje, u trenucima klonulosti i čak melankolije može se dići protest: "Ja nisam bio pitan. Ja nisam htio postojati. Zašto ja moram?" Tada čovjek osjeća da se to može doživjeti kao ohrabrenje što se mora postojati - i da u dubini egzistencije treba ispuniti čin da se prihvati život. Jer on se može i odbiti. Na umoran, nejasan način, ukoliko neki čovjek nastavlja svoj život samo slijeganjem ramena u znak rezignacije - ali i u očajnom

činu, jer je broj onih koji odbacuju život strašno velik i izgleda da je u porastu. Onih kojima je dar života postao teretom i koji taj dar nisu spremni uzeti na se; možda to jednostavno i ne mogu, jer ih ni vjera ni ljubav ne uče da shvate tu tešku zagonetku.

U svemu tome mi s čisto-ljudskim motivima ne idemo dalje. Zapravo to je trebalo reći na početku naših razmišljanja. Jer kad smo promislili da mi sami sebi ne možemo dati život nego ga primiti, sljedeće je pitanje moralo glasiti: od koga? A odgovor bi bio: od roditelja, od povijesne situacije, od predaka. Ali na koncu, među svim faktorima u tom lancu, od Boga! Stoga se ne može dobiti mišljenje - ono ispravno- dok se ne složimo u tome, odakle mi to svoje moramo prihvatiti: iz zapletenosti prirodnog tijeka, iz besmislenosti slučaja, iz zloće demona - ili iz čiste Božje mudrosti i ljubavi. I mi želimo sebi uvijek ponovno posvijestiti da je objava koja nosi sve drugo bila Kristova, kako je Bog bio sklon nama.

To je pravo prihvaćanje moguće na samo jednoj instanci u koju se može pouzdati, a to je živi Bog. Što bliže ide u naš život ono što tu moramo prihvatiti; što točnije to prihvaćanje znači svladavanje nas samih - jedan nutarnji "predati se" kao što su rekli duhovni učitelji srednjeg vijeka; prepuštanje sebe u ono što jest - tim više mi je potrebna spoznaja, koje je naravi to sve-moguće Mišljenje koje se okreće prema meni.

Ima jedno pitanje koje je doista ludo, ali se ipak mora postaviti jer nam dalje pomaže u druženju s prevelikim Bogom: Zna li On što On od nas očekuje, On koji nema sudbine, jer nema te moći koja bi Njemu mogla nešto nametnuti? Hoće li njegova volja ponekad, ako se tako smije reći, doći "odozgor", s Olimpa, iz opuštenih nesusretljivosti onoga ničim Nedodirljivoga?

Tu nam govori objava o jednoj tajni koja je jednako tako utješljiva kao i neshvatljiva. Da je Bog otklonio tu nedodirljivost u Kristu. Po utjelovljenju On je stupio u prostor koji za one što tu žive tvori jedini lanac sudbine, stupio u povijest. Kad je vječni Bog postao čovjekom, to je On zbilja postao, bez zaštite i iznimke; ranjiv riječju i djelom, upleo se jednak nama u zapletivu mrežu posljedica koje su izlazile iz zbunjenih ljudskih srdaca. Ipak je to bilo još jednom drukčije, jer je Netko tim teže bio zahvaćen tim posljedicama, što je veći njegov duh, što je dublje njegovo srce, što životvorniji njegov život. Imati sudbinu znači pak i trpjeti - što je netko sposobniji za patnju, tim većim postaje element sudbine u njegovu životu. Koje li se mnoštvo misli tu

otvara! Koje uspone dobiva taj pojam! Sin Božji ulazi u povijest da zadovolji za naše grijehе i da nas povede u novu mogućnost. On to čini spremno, sve što će Mu se tu dogoditi, bez rezerve, bez izmicanja, bez otpora i podmuklosti da to prihvati. Ljudi koji zapravo nemaju nikakve vlasti nad Njim, “kojemu je dana sva vlast na nebu i na zemlji”, nameću vrlo gorku sudbinu; Ali to je oblik koji Božja volja ima nad Njim. Tu volju On sam prihvaća; nju izvršiti Njemu je “hrana” života (Iv. 4,32). Tako se pritisak sudbine pretvara u slobodu. Najviša sloboda i najteže moranje postaju jednim- vidi njegovu tajanstvenu riječ na putu u Emaus: “Zar Krist nije morao trpjeti i tako ući u svoju slavu?” (Lk. 24,26)

Ali Bog nije “apsolutno biće” tek čiste filozofije, nego Onaj koji je takav da se u tom djelu očituje njegov najnutarniji život, naime njegova ljubav. No njegovo je gospodstvo ona najviša sloboda koja je sposobna i spremna to izvršiti.

Tek odatle treba shvatiti život i njim ovladati. Ne od bilo koje filozofije osobnosti i njezina odnosa prema svijetu, nego od vjere u ono što je Bog učinio i u sjedinjenju s Njim. Slika za to je križ kao što je On rekao: “Tko želi ići za mnom, neka se odreće samoga sebe, uzme svoj križ i ide za mnom” (Mt, 16,24). Svatko “svoj”; onaj koji mu je “poslan”. Tada će taj Učitelj u njemu izvršiti tajnu te svete slobode.

(S njemačkog preveo Karlo Bašić)